

Sygn. akt II BU 2/12

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 listopada 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska (przewodniczący,
sprawozdawca)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSN Krzysztof Staryk

w sprawie z wniosku B.R.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w B.

z udziałem zainteresowanego L. Spółki z o.o. z siedzibą w B.

o składki,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 5 listopada 2012 r.,

skargi organu rentowego o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego
wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 8 kwietnia 2010 r., sygn. akt [...]

oddala skargę.

Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 8 kwietnia 2010 r. zmienił zaskarżony przez odwołującą się wyrok Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w B. z dnia 19 maja 2009 r. i poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w B. z dnia 11 lutego 2009 r., przyjmując że B.R. nie ma obowiązku opłacenia składek na ubezpieczenia społeczne, zdrowotne oraz na Fundusz Pracy za okres od 1 stycznia 2003 r. do 30 kwietnia 2004 r.

Sąd odwoławczy zaakceptował ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, zgodnie z którymi B.R. od 22 lat jest mieszkanką Szwecji i posiada obywatelstwo tego kraju. Na terenie Szwecji prowadziła działalność handlową obuwiem i z tego tytułu ponosiła wszelkie zobowiązania podatkowe wobec Urzędu Skarbowego w Szwecji. Od lipca 2000 r. odwołująca się jest jednoosobową właścicielką spółki z o.o. „L.” w B., zajmującej się produkcją obuwia roboczego. Decyzją z dnia 25 czerwca 2008 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. objął z urzędu odwołującą się obowiązkowym ubezpieczeniem społecznym, od której to decyzji B.R. nie złożyła odwołania. W tych okolicznościach organ rentowy wydał zaskarżoną w niniejszej sprawie decyzję, wymierzającą składki na ubezpieczenia społeczne, zdrowotne i Fundusz Pracy za okres od 1 stycznia 2003 r. do 30 kwietnia 2004 r.

Zdaniem Sądu drugiej instancji, Sąd Okręgowy trafnie przyjmując, że do przedakcesyjnego okresu, którego dotyczy zaskarżona decyzja, nie znajdowało zastosowania rozporządzenie Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie, a kwestia podlegania przez odwołującą się ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzonej na terenie Polski pozarolniczej działalności regulowana była ustawą z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.; dalej jako: „ustawa systemowa”), pominął dyspozycję art. 5 ust. 2 tej ustawy. Zgodnie z tym przepisem, nie podlegają ubezpieczeniom społecznym określonym w ustawie obywatele państw obcych, których pobyt na obszarze

Rzeczypospolitej Polskiej nie ma charakteru stałego i którzy są zatrudnieni w obcych przedstawicielstwach dyplomatycznych, urządach konsularnych, misjach, misjach specjalnych lub instytucjach międzynarodowych, chyba że umowy międzynarodowe stanowią inaczej. Przepis ten przy uwzględnieniu wykładni dokonanej przez Sąd Najwyższy w uzasadnieniach wyroków z 17 stycznia 2007 r., I UK 225/06 (OSNP 2008 nr 3-4, poz. 24) i z 28 maja 2008 r., I UK 303/07 (OSNP 2009 nr 17-18, poz. 243) powinien być odczytywany w ten sposób, że nie podlegają ubezpieczeniom określonym w ustawie po pierwsze, obywatele państw obcych, których pobyt na obszarze Polski nie ma charakteru stałego i po drugie, obywatele państw obcych, którzy są zatrudnieni w placówkach wymienionych w drugim członie tego przepisu. Skoro zatem pobyt odwołującej się na terenie Polski w spornym okresie nie miał charakteru stałego, to jako obywatelka Szwecji nie podlegała ubezpieczeniom społecznym określonym w ustawie systemowej i stąd nie ma obowiązku opłacenia składek na te ubezpieczenia.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. złożył skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem wyroku Sądu Apelacyjnego, zarzucając:

1. naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 6 ust. 1 pkt 5, art. 5 ust. 2, art. 68 ust. 1 lit. a i c oraz art. 69 ustawy systemowej, przez niewłaściwe zastosowanie, gdyż zaskarżona decyzja nie regulowała kwestii podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym, a w tym przedmiocie została już wydana prawomocna decyzja administracyjna;
2. naruszenie przepisów prawa procesowego, a mianowicie art. 321 § 1, art. 386 § 4, art. 477⁹ § 1 i 3, art. 477¹⁴ § 2, art. 199 § 1 pkt 2, art. 373 i art. 378 k.p.c., przez nierozpoznanie istoty sprawy wyznaczonej treścią zaskarżonej decyzji, rozstrzygnięcie w przedmiocie prawomocnie rozstrzygniętym ostateczną, konstytutywną decyzją administracyjną, która jest wiążąca dla sądu.

Opierając skargę na takich podstawach, organ rentowy wniósł o stwierdzenie niezgodności z prawem zaskarżonego wyroku.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 424¹⁰ zdanie pierwsze k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw. Jest więc związany granicami skargi wyznaczonymi jej podstawami, co oznacza, że nie może uwzględniać naruszenia żadnych innych przepisów niż wskazane przez skarżącego. Sąd Najwyższy nie jest bowiem uprawniony do samodzielnego dokonywania konkretyzacji zarzutów lub też stawiania hipotez co do tego, jakiego aktu prawnego (przepisu) dotyczy podstawa skargi. Nie może także zastąpić skarżącego w wyborze podstawy skargi, jak również w przytoczeniu przepisów, które mogłyby być naruszone przy wydawaniu zaskarżonego orzeczenia. Sąd Najwyższy może zatem skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku rozpoznawać tylko w ramach tej podstawy, na której ją oparto, odnosząc się jedynie do przepisów, których naruszenie zarzucono.

Biorąc to pod uwagę, wskazać należy, że skarżący nie przytoczył żadnych przepisów, które mogłyby być adekwatną podstawą do kontroli głównego wątku skargi odnoszącego się do przyjęcia przez Sąd Apelacyjny braku związania decyzją o podleganiu przez odwołującą się ubezpieczeniom społecznym w spornym okresie (np. art. 2 § 3 i art. 177 § 1 pkt 3 k.p.c. oraz art. 16 i 97 § 1 pkt 4 k.p.a. – będących wyrazem prawnego rozgraniczenia drogi sądowej i drogi administracyjnej, czy art. 10 Konstytucji RP wyrażającego ideę podziału władz, bądź art. 7 Konstytucji RP odnoszącego się do działania organów władzy publicznej na podstawie i w granicach prawa). Zarzuty skarżącego, sformułowane w ramach obu podstaw skargi, nie tylko że nie dotyczą kwestii związania decyzją o podleganiu przez odwołującą się ubezpieczeniom społecznym, ale i są całkowicie bezpodstawne. Odnośnie do zarzutów naruszenia przepisów prawa procesowego, które miałyby świadczyć o nierozpoznaniu istoty sprawy przez Sąd Apelacyjny, wskazać należy, że przepis art. 386 § 4 k.p.c. dotyczy nierozpoznania istoty sprawy przez sąd pierwszej a nie drugiej instancji. Pojęcie to (najogólniej) oznacza bezpodstawne uznanie przez sąd, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 2001 r., I PKN 642/00, OSNAPiUS 2002 nr 17, poz. 409; z dnia 5 lutego 2002 r., I PKN 845/00, OSNP 2004 nr 3, poz. 46; z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003 nr 3, poz. 36 z glosą E. Rott-Pietrzyk; z dnia 25 listopada 2003 r., II CK

293/02, LexPolonica nr 405129; z dnia 11 lipca 2001 r., V CKN 357/00, LexPolonica nr 368221; z dnia 24 marca 2004 r., I CK 505/03, Monitor Spółdzielczy 2006 nr 6, s. 45 oraz z dnia 21 października 2005 r., III CK 161/05, LexPolonica nr 390476). Rozstrzygnięcie Sądu Apelacyjnego, podobnie jak wyrok Sądu Okręgowego, nie jest oparte na takiej negatywnej przesłance, lecz wynika z merytorycznej oceny zasadności odwołania w świetle przepisów prawa materialnego. Nie budzi przy tym wątpliwości, że obowiązek opłacenia składek na ubezpieczenia społeczne jest następstwem podlegania danej osoby takim ubezpieczeniom. Nie ma zatem żadnych podstaw do stwierdzenia, że sąd rozpoznający odwołanie od decyzji wymierzającej składki na ubezpieczenia społeczne wykracza poza przedmiot tej decyzji, ustalając czy w spornym okresie istniał obowiązek podlegania przez odwołującego się ubezpieczeniom społecznym. Skoro zaś przy tym kwestia związania Sądu w niniejszej sprawie poprzednio wydaną decyzją o podleganiu przez B.R. ubezpieczeniom społecznym uchyla się spod kontroli Sądu Najwyższego z uwagi na brak zarzutów odnoszących się do tego przedmiotu, należy uznać, że nieusprawiedliwiona jest również ta podstawa skargi, która dotyczy naruszenia przepisów prawa materialnego.

Dodać do tego należy, że decyzje odnoszące się do podlegania ubezpieczeniom społecznym mają, wbrew stanowisku skarżącego, charakter rozstrzygnięć deklaratoryjnych i są wydawane dla stwierdzenia w konkretnej sytuacji faktycznej, że osoba, która dotychczas nie była objęta tym ubezpieczeniem, spełniła określone ustawą wymagania prawne, które uzasadniają „objęcie” jej tym ubezpieczeniem. Decyzje takie, w odróżnieniu od decyzji konstytutywnych, nie tworzą stanów prawnych, które powinny być uwzględniane przez sądy powszechne przy rozpoznawaniu sprawy. Kwestia związania sądu cywilnego decyzją deklaratoryjną nie jest postrzegana tak jednoznacznie jak związania decyzją o charakterze konstytutywnym, wobec czego nie ma możliwości generalnego stwierdzenia, że przyjęcie mocy wiążącej lub braku takiej mocy decyzji deklaratoryjnej w konkretnej sytuacji (pomijając nawet wskazany wyżej brak adekwatnych zarzutów naruszenia przepisów prawa w tym zakresie) mogłoby być uznane za niezgodność z prawem w rozumieniu art. 424¹ § 1 k.p.c. Mając bowiem na uwadze zasadę niezawisłości oraz posługiwanie się przez sądy procedurami,

których osnowę stanowi system zaskarżania orzeczeń, należy przyjąć, że orzeczenie niezgodne z prawem, to orzeczenie niewątpliwie sprzeczne z zasadniczymi i niepodlegającymi różnej wykładni przepisami, z ogólnie przyjętymi standardami rozstrzygnięć albo wydane w wyniku szczególnie rażąco błędnej wykładni lub niewłaściwego zastosowania prawa, które jest oczywiste i nie wymaga głębszej analizy prawniczej. Niezgodność z prawem rodząca odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa musi zatem mieć charakter kwalifikowany, elementarny i oczywisty, tylko bowiem w takim przypadku orzeczeniu sądu można przypisać cechy bezprawności. Tak rozumiana bezprawność, uwzględniające podmiotowy, subiektywny element orzekania, zbliża się do pojęcia winy, jaką można przypisać sędziemu formułującemu kwestionowane orzeczenie, polegającej na rażącym i oczywistym naruszeniu prawa (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 2006 r., V CNP 68/05; niepublikowane oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2006 r., IV CNP 25/05; OSNC 2007 nr 1, poz. 17, z dnia 17 maja 2006 r., I CNP 14/06; niepublikowany, z dnia 7 lipca 2006 r., I CNP 33/06; OSNC 2007 nr 2, poz. 35, z dnia 7 lutego 2007 r., III CNP 53/06; niepublikowany i z dnia 21 lutego 2007 r., I CNP 71/06; niepublikowany), czego w odniesieniu do kwestii związania sądu powszechnego deklaratoryjną decyzją administracyjną stwierdzić nie można.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 424¹¹ § 1 k.p.c.).

/tp/